

# L'ESPARVER CENDRÓS (*Circus pygargus*) A CATALUNYA

Text: Manel Pomarol i Jaume Bonfil (1)  
Fotografies : Alberto Gómez

(1) Dir. General de Patrimoni Natural i Medi Físic. [ampomcl@correu.gencat.es](mailto:ampomcl@correu.gencat.es)

L'esparver cendrós es un rapinyaire de mida mitjana, molt lleuger, que sobrevola lentament i a poca alçada la vegetació en busca de petits ocells, rosegadors o insectes. El mascle té un característic color cendra, mentre que la femella i els joves tenen diferents tonalitats de marrons. És migratori, i fa el niu al terra, entre la vegetació, podent-se agrupar varies parelles en una mateixa àrea. El seu habitat són espais oberts, amb relleu suau i poca cobertura arborea.

Elts herbassars, vegetació de zones humides, o matollars, eren el seu habitat original per a niar. La dessecació de zones humides i la transformació de molts d'aquests habitats en camps de cereal, provocà una adaptació de l'espècie a aquest



Mascle d'esparver cendrós al niu.

nou habitat (Clarke, 1996). El principal problema per a l'espècie va arribar primer amb la mecanització del camp, que al permetre realitzar la sega en un període curt de temps, provocà que una part dels polls no finalitzessin el seu creixement abans d'aquest moment. La situació va empitjorar, quan l'època de sega es va avançar amb la utilització de varietats de cereals més primerencs.

Això provocà que per exemple a Catalunya, en comptes de iniciar-se la sega cap a finals de juny, allargant-se fins a finals de juliol, actualment ja estigui tot fet durant la primera quinzena de juny. Davant d'aquest canvi tan sobtat (evolutivament parlant), l'espècie no ha tingut temps d'adaptarse, sent destruïdes la major part de les seves niuades durant la sega.

A l'estat espanyol l'espècie està catalogada com amenaçada en la categoria de vulnerable, el que obliga a les Comunitats Autònomes a redactar i aprovar plans de conservació específics. La població total peninsular es xifra en unes 4000 parelles (Ferrero, 1995). En les poblacions del nord i est de la península, l'espècie nidifica majoritàriament en vegetació natural (brolles, garrig, etc.), mentre les principals poblacions, del centre i oest, ho fan en camps de cereal.

L'impacte de la sega sobre la productivitat de l'espècie ha estat estudiada per diversos autors (Castaño, 1995; Corbacho et al., 1999; Arroyo i Bretagnole, 2000; etc.), i depèn de varies variables (tipus de cereal, latitud, climatologia, etc.). Així

mentre en molts indrets no hi ha un solapament tant fort entre la cria de l'espècie i l'època de sega, permetent que un percentatge important dels polls (26-76%) aconseguixin salvar-se (Arroyo, *et al.* in press), a Catalunya el solapament sega - cria es tant alt, que es quasi impossible que els polls aconseguixin volar abans de la sega. Aquest fet provocà que l'espècie iniciés una forta regressió, passant de les 40-55 parelles estimades per Catalunya a primers dels 80 (Muntaner *et al.*, 1983), a tant sols 2 parelles al 88 i 89 (Figura 1).

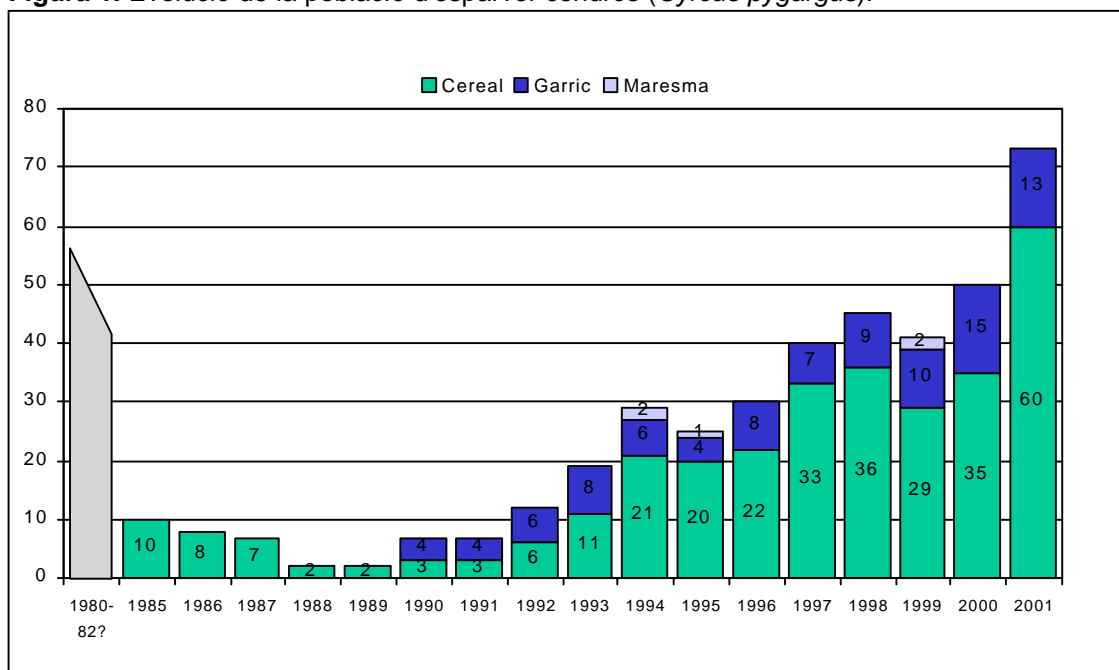
Davant d'aquesta situació la Generalitat de Catalunya, va iniciar a mitjans dels 80 unes actuacions per tal de salvar l'espècie (Pomarol *et al.*, 1995). En l'actualitat aquestes actuacions es centren en localitzar el màxim número de nius, per tal d'evitar la sega d'una mitja hectàrea al voltant d'aquests i indemnitzant al propietari per les pèrdues. Anualment salvem d'aquesta manera uns 25-30 nius a les planes cerealistes de Lleida.



Niu d'esperver cendrós.

Malgrat els nostres esforços no sempre es localitzen totes les parelles, donada la gran extensió que cal prospectar. Per aquest motiu cada any hi ha una sèrie de nius

**Figura 1.** Evolució de la població d'esperver cendrós (*Cyrus pygargus*).



que son trobats per els conductors de les segadores. Gràcies a la campanya mediatica que es realitza, la majoria de pagesos d'aquestes zones coneixen aquestes actuacions, i per tant ens truquen quan es dona un cas d'aquest. En aquestes situacions, al no poder protegir el niu en el seu indret, ja que normalment el camp ja esta tot segat, la niuada es retirada. Els polls son traslladats al Centre de Recuperació de Vallcalent (Lleida) i posteriorment al de Torreferrussa (Barcelona), on es porta a terme la cria en captivitat d'aquesta espècie (Pomarol i Heredia, 1993). Els esparvers reproductors d'aquest centre actuen com a pares adoptius, tenint cura dels nous polls arribats. Aquest es l'únic centre en el mon on s'ha conseguit la cria en captivitat de l'esparver cendrós.

Els 20-30 polls que es crien anualment en aquest Centre, juntament amb els 5-15 polls adoptius provinents del camp, son posteriorment recolocats en nius o alliberats per la tècnica del hacking al Parc Natural dels Aiguamolls de l'Emporda (Pomarol, 1994). D'aquesta manera reforcem la població nidificant en vegetació natural d'aquella àrea. Junt amb aquesta població empordanesa (d'unes 5-7 parelles) i ha un altre petit nucli de 5-7- parelles, que també cria en vegetació natural (garrigs) al Montsià (sud de Tarragona). Els exemplars d'aquesta comarca provenen de la veïna població de Castelló, que actualment esta en expansió (Jiménez i Surroca, 1995).

Des de que es va iniciar aquesta campanya, la població catalana s'ha incrementat fins als mateixos nivells que teníem a primers dels anys 80 (Figura 1). Malgrat aquest èxit, no podem dir que l'esparver cendrós estigui "salvat" a Catalunya. El nucli principal, ubicat a la plana de Lleida (sud de la Noguera i L'Urgell) i en la que es troba el 72% de la població (36 parelles), te a mig termini una forta amenaça; la transformació del seu habitat en una zona d'agricultura intensiva, de regadiu, amb la construcció del canal Segarra-Garrigues. Aquesta obra comportarà la alteració ecològica mes important dels últims decennis a Catalunya. L'àrea potencialment regable, afectarà de ple als principals nuclis de cria: la plana de Bellmunt, el nord d'Anglesola i Belianes. Caldrà doncs, establir les suficients areas protegides per consolidar la tasca realitzada fins a la data i poder mantenir una població viable.

#### Agraïments:

Un programa de recuperació d'espècies, en el qual es desenvolupen tasques que van des de l'estudi i maneig de l'espècie al camp, a la cria en captivitat, no podria realitzar-se sense l'estreta col·laboració de moltes persones. Per això volem agrair al personal dels centres de recuperació de fauna de Torreferrussa i Vallcalent i més concretament al G. Heredia, C. Piñol, D. Sánchez, R. Molina i J. Grifols. També al personal que a col·laborat en les tasques de camp com els Agents Rurals de les comarques de La Noguera i L'Urgell, a X. Parellada, F. Carbonell, A. Petit, J. Justafre, R. Fortià, A. Vendrell, F. Pons i investigadors del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya.

Per mes informació sobre els programes podeu consultar la pàgina Web del Departament de Medi Ambient:

<http://www.gencat.es/mediamb/pn>

## Bibliografia

- Arroyo, B. i V. Bretagnole. 2000. Evaluating the long-term effectiveness of conservation practices in Montagu's harrier (*Circus pygargus*). In Chancellor i Meyburg (Eds.). *Raptors at Risk*. Pica Press. 403-408.
- Arroyo, B. i V. Bretagnole i J.T Garcia. (In press). Land use, agricultural practices and conservation of Montagu's harrier (*Circus pygargus*).
- Castaño, J.P. 1995. Efecto de la actividad de siega y causas de fracaso reproductivo en una población de aguilucho cenizo (*Circus pygargus*) en el SE de Ciudad Real. *Ardeola* 42: 167-172.
- Corbacho, C. J.M. Sanchez i A. Sanchez. 1999. Effectiveness of conservation measures on Montagu's harrier in agricultural areas of Spain. *J. Raptor Research* 33: 117-122.
- Clarke, R. 1996. *Montagu's harrier*. Arlequin Press. 208p.
- Ferrero, J.J. 1995. La población ibérica de aguilucho cenizo (*Circus pygargus*). *Alytes* 7: 539-560.
- Jimenez, J. i M. Surroca, 1995. Evolución poblacional y reproducción del aguilucho cenizo (*Circus pygargus*) en la provincia de Castellón. *Alytes* 7: 287-296.
- Muntaner, J.; Ferrer, X. i Martínez-Vilalta, A., 1983: *Atlas dels Ocells Nidificants de Catalunya i Andorra*. Ketres. Barcelona.
- Pomarol, M. 1994. Releasing Montagu's harrier (*Circus pygargus*) by the method of hacking. *J. Raptor Research* 28:19-22.
- Pomarol, M. y G. Heredia. 1993. Wiesenweihen (*Circus pygargus*) in Catalonien (Spanien). *Schutzmaßnahmen und Auswilderungen*. *Greivogel und Falknerie* 126-130.
- Pomarol, M., X. Parellada y R. Fortia. 1995. El Aguilucho cenizo (*Circus pygargus*) en Catalunya: Historia de 10 años de manejo. *Alytes* VII: 253-268.